

Oktober 2010

Status vedr. forskning og udvikling

Om VIAs og professionshøjskolernes udfordringer

*Af Søren Gytz Olesen, forskningsdirektør
Enhed for professionsforskning*

Indledning

Notatet har til formål at skitsere udvalgte beslutninger og dokumenter bag processen frem mod dannelsen af professionshøjskolerne i Danmark, herunder udpege spørgsmål som VIA institutionelt må forholde sig til i sine bestræbelser på at opnå status som vidensproducerende institution, dvs. et professionsuniversitet.

De første skridt

I 2007 vedtog folketinget *Lov om professionshøjskoler*¹ primært begrundet i behovet for kvalificering af den professionelle indsats på de store offentlige serviceområder i kommuner og regioner. Loven skabte grundlag for etablering af et mindre antal professionshøjskoler som erstatning for de gamle seminarier, sygeplejeskoler mv. Den politiske aftale bag loven blev indgået i forlængelse af en politisk aftale af 20. juni 2006 om fremtidens velstand, velfærd og investeringer og aftale af 2. november 2006 om udmøntning af globaliseringspuljen.

Professionshøjskolerne skal ifølge loven sammen med erhvervsakademier skabe rammer for udvikling af stærkere faglige miljøer og administrativt bæredygtige enheder, der kan medvirke til opfyldelsen af målsætningen om, at halvdelen af en ungdomsårgang gennemfører en videregående uddannelse i 2015.

Visionen var, at der indenfor en 10-årsperiode blev tilbudt flere praksisorienterede uddannelser på bachelorniveau, herunder ikke mindst tekniske og merkantile uddannelser rettet mod den private sektor. Det forudsatte ifølge folketinget en styrkelse af såvel kvaliteten som kapaciteten i de videregående uddannelser.

Allerede i 2004 havde Undervisningsministeriet med sit notat

*Kvalitetsbetegnelsen University College*² taget fat på en moderniseringsproces. Notatet angiver bl.a. at et University College er kendetegnet ved en samlet større "kapacitet": Det har præciseret krav til og grundlag for sin vidensomsætning, det har skabt et fællesskab mellem institutionens faglige miljøer, det har skabt en udviklingsenhed, der indgår og forestår veludviklede modeller for forskningstilknytning og netværksdannelser, det har etableret en stærk efter- og videreuddannelseseenhed, der indgår i synergi med grunduddannelsesaktiviteterne ved at sikre udveksling af viden mellem dem, som er på vej ind i professioner og erhverv og dem, der har erfaringer derfra. I relation til omverdenen skulle et University College markere CVU'ets særlige videnprofil, med det formål at motivere nationale og internationale virksomheder og videninstitutioner til at samarbejde med CVU-sektoren om en øget nyttiggørelse af CVU'ernes videnressourcer. Dette var ordlyden i 2004 og dermed grundlaget for Lov om professionshøjskoler.

I marts 2007 udgav *Rådet for mellemlange videregående uddannelser* nedsat af undervisningsministeriet oplægget *Professionel viden – hvordan kan den anvendes bedre?*³ Oplægget indeholder en række konkrete forslag til, hvordan forsknings- og udviklingsaktiviteter, herunder den evidensbaserede forskning med udgangspunkt i såkaldte praksisnære problemstillinger og i tæt kontakt med aftagere, kan fremmes. Desuden efterlyser oplægget en bedre forankring og formidling af forskningsviden i såvel

¹ Undervisningsministeriet: LOV nr. 562 af 06/06/2007 : Lov om professionshøjskoler for videregående uddannelser.

² Undervisningsministeriet (2004): Kvalitetsbetegnelsen. University College (notat)
³ Undervisningsministeriet (2007): Professionel viden – hvordan kan den anvendes bedre? Oplæg fra Rådet for mellemlange videregående uddannelser.

Samlet set fremhæves en forventning om at professionshøjskolerne tager skridt til interne mønsterbrud, opbygning af en innovativ kapacitet og analyser af intern organisation.

grund- som efter- og videreuddannelser og videncenterfunktioner.

Med begrebet om *forskningstilknytning* var der i 2004 introduceret et særligt dansk forsøg på at styrke samspillet mellem forskning, uddannelse og praksis på en række professionsområder. Den åbne udformning af forpligtelsen til forskningstilknytning var officielt begrundet i en afsøgning og udvikling af praksis i samarbejde mellem CVU'er og forskningsinstitutioner, dvs. typisk danske universiteter, men den indebærer imidlertid også en række dilemmaer og uklarheder der kom til at præge dette samarbejde. Arbejdsdeling mellem CVU'erne og de traditionelle forskningsinstitutioner har haft den effekt, at professionsuddannelserne blev afskåret fra selv at skabe et videnskabeligt fundament for sin virksomhed.

Rådet anbefalede derfor, at forskningstilknytningsbegrebet blev afskaffet, og at der blev arbejdet videre med et tre-delt vidensbegreb, der omfatter såkaldt praksisviden, udviklingsviden og forskningsviden. Med denne anbefaling ønskede rådet, at den hierarkiske vidensstruktur (med forskningsviden øverst i hierarkiet) afløses af et system, hvor tre forskellige vidensformer indgår i et konstruktivt samspil. Et sådant samspil fordrer bl.a., at professionsudøvernes viden og erfaringer indgår i en sammenhængende forsknings- og udviklingsindsats. Det er netop samspillet, som kan øge kvaliteten af forskningen og derigennem blive en vigtig kilde til kvalitetssikring af uddannelserne og professionspraksis, var rådets opfattelse.

Den samfundsmæssige udfordring til professionsbacheloruddannelserne

I 2008 udgav Undervisningsministeriet Rapport om udviklingsbaseret i de videregående uddannelser på Undervisningsministeriets område⁴. Arbejdsgruppen bag rapporten havde fået til opgave, at afdække mulighederne for en systematisk understøttet indsats for en stærk og synlig udviklingsbaseret i de videregående uddannelser på undervisningsministeriets område.

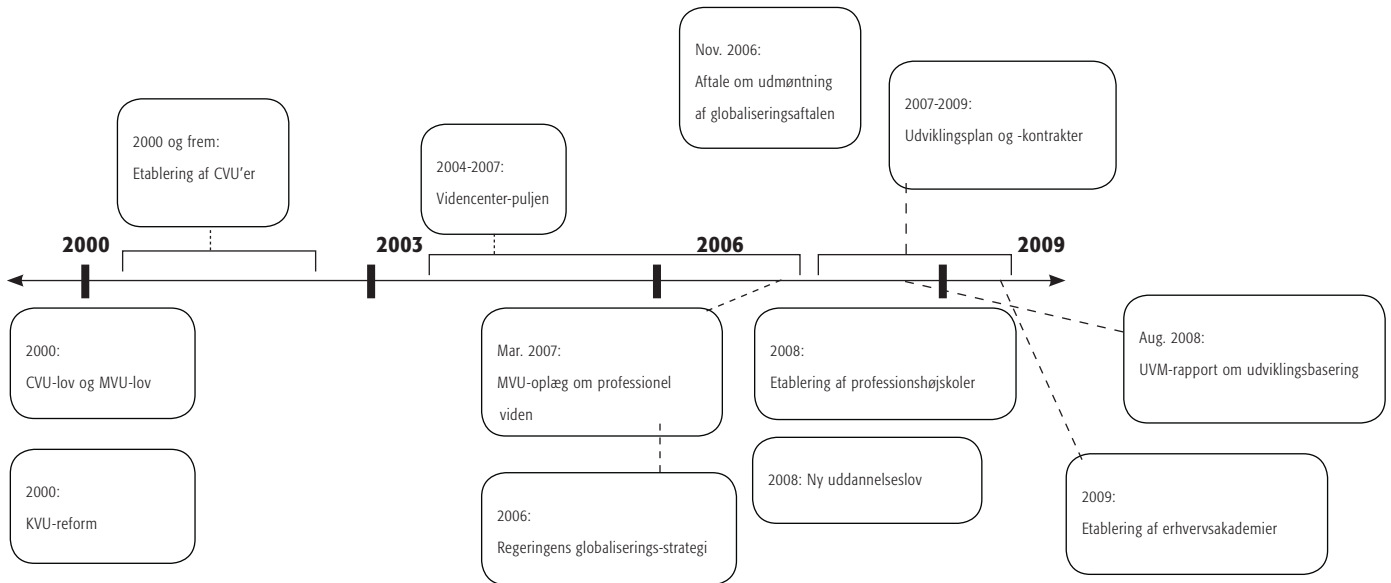
Rapporten præsenterede følgende temaer:

En forskningsdimension der dokumenterer og formidler anvendelsesorienteret viden med relevans for de professioner og erhverv, som uddannelserne retter sig imod. Erfaringer og resultater fra udviklingsaktiviteterne skal ifølge rapporten inddrages systematisk i uddannelserne, således at institutionerne:

- Udvikler kvaliteten af den offentlige produktion af velfærdsydelser på både det sundhedsfaglige område, det sociale og pædagogiske område.
- Katalyserer viden til udvikling af processer og produkter i de professioner og erhverv, som uddannelserne retter sig imod. Uddannelsesinstitutionerne skal tage ansvar for at tilvejebringe uddannelser og udviklingsaktivitet, som genererer, anvender og

⁴ Undervisningsministeriet (2008): Rapport om udviklingsbaseret i de videregående uddannelser på Undervisningsministeriets område.

OVERBLIK OVER CENTRALE INITIATIVER OG LOVGRUNDLAG

omsætter viden til gavn for samfundet.

- Indgår i et aktivt samarbejde med såvel forskningen som professionerne om at producere relevant viden, som er baseret på såkaldt praksisnære problemstillinger.

Skiftet i perspektiv træder tydeligt frem i forhold den tidligere satsning på forskningstilknytning: Fokus er nu på relationen mellem aktørerne, herunder en tydeliggørelse af professionshøjskolernes ansvar for at skabe sammenhæng mellem forskning, uddannelse og praksis.

Arbejdsgruppen fremhævede tre indsatsfelter, som relevante i forhold til forskningsdimensionen:

- Udviklingsprojekter er et nøgleomdrejningspunkt for kontakten og samarbejdet mellem sektoren og universiteterne. Herigennem generes der både viden til professionen og viden til udvikling i institutionen.
- Ny praksis i uddannelserne er et kernefelt, der skal beskrive, hvorledes viden og forskning påvirker og forbedrer undervisningsindhold, praksis og metode.
- Videndeling internt på institutionen

Samlet set fremhæves en forventning om at professionshøjskolerne

tager skridt til interne mønsterbrud, opbygning af en innovativ kapacitet og analyser af intern organisation.

Videncentre i professionshøjskolerne fremhæves som et væsentligt dialogfelt for samarbejde med professionen. Centrene var oprindelig udset til at skulle skabe den efterspurgte kontakt og samarbejde mellem uddannelserne på den ene side og profession og erhverv på den anden. Tanken var, at videncentrene skulle indsamle, skabe, dokumentere og formidle viden i et tæt samarbejde med offentlige og private virksomheder. Etableringen af videncentrene var begrundet i et politisk ønske om, at professionshøjskolernes vidensproduktion skulle kunne omsættes og anvendes i praksis, herunder bidrage til grundlaget for såkaldt videnbaseret vækst og velfærd. På trods af denne række af ministerielle tiltag og skabelse af en ny institutionel struktur var bruddet med den traditionelle rolle som uddannelsesudbyder ikke tydelig. Fusionerne var gennemført pr. dekret og afkastet udeblev. Professionshøjskolerne var samtidig tynget af dårlig økonomi, og fusionerne medførte et stort fokus på interne problematikker herunder afklaring af roller og funktioner.

Uddannelser og faglighed under pres

Diskussionen vedr. en manglende forskningstilknytning kom til udtryk gennem kritik af flere traditionelle professionsuddannelser, bl.a.

Udviklingen i samfundet og de stigende forventninger fra brugerne kombineret med opkomsten af nye teknologier, betyder, at der stilles andre krav til det professionelle arbejde, ligesom der til stadighed stilles spørgsmålstejn ved, om uddannelsernes og professionernes faglige grundlag er pålideligt og gyldigt nok.

lærer- og sygeplejerskeuddannelsen. Udviklingen i samfundet og de stigende forventninger fra brugerne kombineret med opkomsten af nye teknologier, betyder, at der stilles andre krav til det professionelle arbejde, ligesom der til stadighed stilles spørgsmålstejn ved, om uddannelsernes og professionernes faglige grundlag er pålideligt og gyldigt nok.

EVA-rapporten om læreruddannelsen⁵ sagde bl.a. at: "...det fagdidaktiske område bliver i dag varetaget meget tilfældigt og med stor variation fra den ene underviser til den anden. Hertil kommer at det er usikkert hvilket vidensgrundlag undervisningen hviler på."⁵ Evalueringen peger endvidere på, at seminarierne har en for ringe sikring af ensartet kvalitet og at man mangler systematisk opsamling af viden og erfaring. Derfor anbefalede EVA at såvel klare centrale udmeldinger som større koordinering og samarbejde på tværs af uddannelsesstederne var nødvendige.

Samfundets forventninger til de såkaldte velfærdsuddannelser ekspanderer, og i såvel den politiske som den pædagogiske og sundhedsfaglige debat ses et stigende krav om dokumentation, evidens og metodeforankring. Aktørerne i den offentlige sektor bliver samtidig udsat for et stigende samfundsmæssigt pres for at kunne dokumentere effekten og nytten af deres arbejde, som en modydelse til de offentlige investeringer i sektoren.

At være professionel udøver indebærer i en traditionel opfattelse af professionsbegrebet, at man behersker et fagligt (erhvervs)område; at man besidder en dyb indsigt i professionens problemstillinger praktisk såvel som teoretisk; at man som del af et kollektiv har en identitet, stolthed og faglighed som man værner om; samt at man kan tilpasse sin virksomhed til den historiske, kulturelle og sociale virkelighed man fungerer i. Fagligheden er også implicit og indirekte funderet som en institutionaliseret ansvarlighed overfor sin opgave. Det professionelle arbejde baserer sig ikke alene på formelle og standardiserede krav; professionel virksomhed er også et håndværk og en kundskab som er baseret på *professionel vurdering*. Problemstillinger i forhold til undervisning, pleje, omsorg, opdragelse mv. har ikke enkle svar; de er baseret på både eksplicit viden såvel som skøn og prioritering. En sådan forståelse af professionalitet har været kendt og respekteret gennem flere generationer. I de seneste års uddannelses- og universitetsreformer er denne tradition sat under pres.

Omlægningen af velfærdsstaten rammer professionerne i deres kerneopgave, idet professionerne traditionelt har udgjort søjlerne i velfærdsstatens offentlige service. Det har eksempelvis været professionen som lærer, pædagog, sygeplejerske der har garanteret de helt basale ydelser i velfærdspolitikken. I takt med at velfærdsstatens service og sociale rettigheder decimeres, vil også

“

Internt i professionshøjskolerne skal uddannelserne baseres på anvendt forskning og udvikling, og samtidig styrke de igangværende udviklingsprocesser for professionernes praksis

velfærdsuddannelserne blive sat under pres gennem inkorporering af krav om anvendelse af standardiserede koncepter og fokus på kvalitetskontrol og målbare resultater.

Rektorkollegiets politik for videnbasering

I 2009 udgav Professionshøjskolerne i Danmark ved rektorkollegiet en politik for videnbasering⁶, for at gøre opmærksom på det paradoks, at netop uddannelse til de professioner, der varetager centrale opgaver i forhold til den offentlige sektors udvikling og befolkningens velfærd er undtaget muligheden for systematisk at skabe en forskningsplatform under egen virksomhed. I Norge, Sverige, Island og Finland har man forskningsbaserede professionsuddannelser, og dermed en integreret sammenhængende uddannelsesstruktur, hvor de der arbejder med uddannelserne og deres kvalitet også har både mulighed for og pligt til at gøre dette på et kvalificeret forskningsmæssigt grundlag. Det samme gør sig gældende i de fleste EU-lande.

Rektorkollegiet trådte med dette skrift ud af en traditionel rolle som primært administrativt og fagligt forum for de danske professionshøjskoler. Erfaringerne fra de forrige års finanslovsforhandlinger såvel som politisk modstand mod professionsmasteruddannelser udbudt af professionshøjskolerne, betød, at rektorkollegiet i 2008 præsenterede en mere aktiv strategi på området: Man insisterede nu på selv at få ret til at producere viden om det professionelle arbejde, dets faglige grundlag, dets metoder og teori, og vel at mærke på et forskningsmæssigt grundlag.

Målet var tydeligt og inspirationen hentet hos kolleger i Norden og i det europæiske netværk omkring Universities of Applied Science (UAS).

Følgende forhold er ifølge rektorkollegiet afgørende for etablering af en ny platform for professionshøjskolerne udvikling:

- Velfærdssamfundet er i konstant udvikling og har brug for viden der er tilpasset skiftende behov
- Professionel viden udvikles i tæt tilknytning til professionelt arbejde, dvs. med kvalificeret handling som mål
- Specialistviden og analytisk kompetence er grundlægende for udøvelse af professionelt arbejde
- Professionelle skal ikke kun medvirke til at løse aktuelle proble

At være professionel udøver indebærer i en traditionel opfattelse af professionsbegrebet, at man behersker et fagligt (erhvervs) område; at man besidder en dyb indsigt i professionens problemstillinger praktisk såvel som teoretisk; at man som del af et kollektiv har en identitet, stolthed og faglighed som man værner om; samt at man kan tilpasse sin virksomhed til den historiske, kulturelle og sociale virkelighed man fungerer i

mer, men være i stand til at forebygge og foregribe fremtidens udfordringer og udvikling

- Viden-cirkulation i professionerne fremmer tværfaglige og mere effektive løsninger
- Der er behov for mere valid og forskningsbaseret viden i forhold til hvilke metoder og teknologier der virker i det professionelle arbejde

Rektorkollegiet præsenterede en konkret strategi frem mod realisering af målene. I den første fase er fokus på partnerskaber og samarbejde mellem universiteter, professionshøjskoler og arbejdsmarkedets parter.

Internt i professionshøjskolerne skal uddannelserne baseres på anvendt forskning og udvikling, og samtidig styrke de igangværende udviklingsprocesser for professionernes praksis. Innovation indtager en central plads og skal indgå via afprøvning af teknologi og metoder i samspil med praksisudøvere. Der skal udvikles metoder til kvalitetssikring og anerkendelse af professionsviden, ligesom etablering af professionsmasteruddannelser har høj prioritet. Kompetenceudvikling af medarbejdere og etablering af en professions-ph.d.-ordning er centrale krav.

For at realisere professionshøjskolernes strategi for at levere

stærkere videnbaserede uddannelser på et forskningsmæssigt grundlag, er det ifølge Rektorkollegiet en forudsætning, at professionshøjskolerne understøttes økonomisk med en permanent grundbevilling til formålet.

Det vurderes, at professionshøjskolerne samlet set har behov for en grundbevilling til videnbasing på minimum 500 mio. kr. årligt i perioden 2010 til 2015. Bevillingen skal i perioden frem til 2015 primært anvendes til følgende overordnede formål:

- Udviklingsarbejde, herunder medfinansiering af projekter, som forudsætter vidensudvikling i samarbejde med professionshøjskolerne indbyrdes og med eksterne aktører.
- Udvikling og drift af systematisk vidensopbygning, anerkendelse og formidling.
- Forskeruddannelse af 20 pct. af professionshøjskolernes undervisere i samarbejde med universiteterne.
- Øvrig kompetenceudvikling af professionshøjskolernes undervisere.
- Udvikling af professionsmasteruddannelser

Det er EU's ambition, at de højere uddannelsesinstitutioner skal spille en central rolle i forhold til at skabe tættere samarbejde mellem uddannelsessystemet og det omgivende samfund, for at blive i stand til at imødegå den globale udfordring. Medlemslandene i EU opfordres derfor til at fremskynde politiske initiativer der kan implementere videnstrekanten i de enkelte lande.

UAS-rapporten 2009

I 2009 udgav UAS (Universities of Applied Sciences) en rapport⁷ hvor man indledningsvis opridses den særlige opgave for University Colleges i lyset af de samfundsmæssige udfordringer. Det fremgår heraf, at UAS specifikt har til formål at honorere de uddannelsesbehov som professionerne stiller i forhold til tværfaglighed, udvikling af professionernes vidensgrundlag og de 'reale' problemstillinger som karakteriserer det professionelle arbejde. Dette kræver et skift i perspektiv, iflg. UAS-rapporten. Der er behov for en større integration af universiteternes og professionshøjskolernes vidensproduktion i de erhverv og professioner som har behov for en stærkere professionsudvikling og faglighed, ved at målrette curriculum i forhold til problemstillinger og behov erhvervene har og dernæst, som det centrale mål, integrere anvendt forskning i curriculum, så vidensproduktionen både forskningsbaseres og professions- og erhvervsrettes.

UAS-rapporten konkluderer, at følgende pejlemærker er de centrale i det videre arbejde frem mod status som professionsuniversitet.

Professionshøjskolerne bør:

1. Blive i stand til at honorere krav og forventninger i en vidensbaseret økonomi
2. Skabe større regional innovation
3. Udover de store offentlige velfærdsområder, fokusere på små og mellemstore virksomheder
4. Fremme relevansen for professionsuddannelserne
5. Fremme relevansen for den professionelle praktik og erhvervsvirksomhed

UAS-samarbejdet er således en væsentlig partner for VIA og øvrige danske professionshøjskoler i forhold til opnåelse af status som professionsuniversitet på linje med sine kolleger i Europa.

Videnstrekant

I september 2009 blev der i Göteborg afholdt en konference om Videnstrekanten, The Knowledge Triangle Shaping the Future of Europe, med det svenske EU-formandskab som vært⁸. Konklusionen på konferencen blev bl.a. at de videregående

⁷ Egbert de Weert & Maarja Soo (2009): Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS), University of Twente, The Netherlands

⁸ Swedish Presidency of the European Union (2009): The Knowledge Triangle Shaping the Future of Europe. Summary Report/Conference Conclusions

uddannelsesinstitutioner i Europa skal spille en mere central rolle i forhold til integration og udveksling af viden mellem forskning, uddannelse, professioner og virksomheder. For at fremme processen bør medlemsstaterne tage konkrete skridt til handling:

“Member states should adapt policies and steering mechanisms with the objective of encouraging interaction between universities, research institutes, businesses and public institutions within the knowledge triangle. The funding of higher education, research and innovation activities should not be negatively affected by recession but rather be increased in times of economic crisis.

(Conference conclusions from “The Knowledge Triangle Shaping the Future Europe”. 31. August - 2. September 2009 in Göteborg, Sweden)

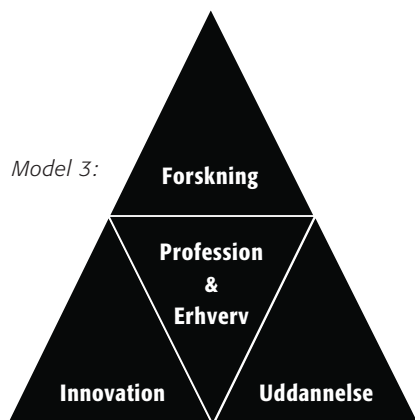
Videnstrekanten henviser til interaktion mellem *uddannelse, forskning og innovation*, som er de væsentligste elementer i skabelsen af et videnssamfund. Det er EU's ambition, at de højere uddannelsesinstitutioner skal spille en central rolle i forhold til at

skabe tættere samarbejde mellem uddannelsessystemet og det omgivende samfund, for at blive i stand til at imødegå den globale udfordring. Medlemslandene i EU opfordres derfor til at fremskynde politiske initiativer der kan implementere videnstrekanten i de enkelte lande.

I OECD-rapporten *National Review on Educational R&D: Examiners' Report on Denmark* fra 2004 evalueres dansk uddannelsesforskning i en undersøgelse af samspillet mellem forskning, udvikling og undervisning. Rapportens sigte er at vurdere, i hvilken grad organisering af forskning og udvikling i Danmark fungerer som effektivt redskab til produktion, indsamling, anvendelse og distribution af viden, og konklusionen er, at Danmark bruger meget få midler på uddannelsesforskning sammenlignet med andre OECD-lande, også set i forhold til landets samlede udgifter til uddannelse. Rapporten fremhæver, at der ikke er en overordnet prioritering af forskningsindsatsen: Der er ikke formel kontakt imellem dem, der forsker i uddannelsesområdet og dem, der praktiserer på uddannelsesområdet.

Udfordringen for VIA er derfor med professionen som omdrejningspunkt at skabe integration mellem forskning, innovation, uddannelse.

Model 3: Videnstrekanten består oprindeligt af tre dimensioner nemlig uddannelse, innovation og forskning. I modellen her er der indføjet endnu et perspektiv, nemlig professionerne, som er omdrejningspunktet i forhold til en dansk strategi. (SGO; 2010)

Videnstrekanten illustrerer behovet for en større sammenhæng, dynamik og kvalitet i forhold til integrationen mellem profession, uddannelse, forskning og innovation. I et europæisk såvel som dansk perspektiv er særligt fragmenteringen på uddannelsesområdet en udfordring: Videns- og udviklingsmiljøer er ofte spredt og uden forbindelse med hinanden og de erhverv og professioner som de er leverandører til, dvs. en **separation**. Udfordringen for VIA er derfor med professionen som omdrejningspunkt at skabe

integration mellem forskning, innovation, uddannelse.

Nogle uddannelser karakteriseres eksempelvis ved en stærk **integration** i erhvervet, dvs. de indoptager erhvervenes metoder og traditioner og formidler disse i uddannelse og curriculum. Denne integration kan også fungere som en **determination**, dvs. erhvervets/professions vidensgrundlag har en styrende funktion i forhold til uddannelsens curriculum. Endelig kan man fremhæve uddannelser som får en **innovativ** funktion i forhold til deres erhverv, dvs. de skaber ny viden som er nødvendig for erhvervenes fortsatte udvikling. Der bør således udvikles differentierede strategier og curricula der modsvarer udfordringen i de forskellige erhvervs- og professionsuddannelser.

Pointen er således både at tage ved lære af erfaringer, kumulere teoretisk viden og dermed overskride hidtidige indsigter.

Model 4:

Integration: Eksempelvis visse erhvervsuddannelser, diplomingeniører mf. hvor undervisningen tager udgangspunkt i problemstillinger, teknikker, metoder og genstande hentet ind fra praksis. Projektarbejder er ofte henlagt til virksomheder og curriculum knytter sig til implementering og udvikling af virksomheders praksis.	Determination: Eksempelvis visse sundhedsuddannelser som sygeplejeuddannelsen hvor forskningen i og udviklingen af sygeplejen typisk er adskilt fra uddannelsen, samtidig med at uddannelsens curriculum og bekendtgørelse er restriktivt formuleret og defineret af behov i sundhedsvæsenet.
Innovation: Eksempelvis visse designuddannelser og arkitektuddannelser hvor uddannelsen producerer ny viden, metoder, teknikker og dermed skaber grundlag for innovation i virksomheder. Uddannelsen agerer som laboratorium for service, erhverv og industri.	Separation: Eksempelvis læreruddannelsen som har måttet hente sit vidensgrundlag og sin forskningstilknytning på DPU – dvs. separeret fra metodeudvikling og videnproduktion på eget område. Samtidig har læreruddannelsens curriculum udvist en væsentlig grad af resistens overfor forandringer i samfund og folkeskole.

Det innovative felt er det interessante i denne sammenhæng: Den empiriske universitære forskning er typisk kendetegnet ved at søge entydige svar (sand/falsk), mens udviklingsarbejde er baseret på en anden logik: (virker/virker ikke). Derfor kan der argumenteres for at søge efter en vej hvor skabelse af forskningsviden udvikles gennem en kreativ og innovativ proces.

Hermed lægges op til diskussion af et vidensbegreb der er **eksplorativt** og **udforskende** i ordets egentlige betydning: Læring, eller rettere videnskab, som overskridelse af umiddelbare erfaringer og givne forudantagelser. Pointen er således både at tage ved lære af erfaringer, kumulere teoretisk viden og dermed overskride hidtidige indsigter. En sådan viden(skabs)teori søger at indoptage og integrere empiriske resultater og gevinster og samtidig give modspil

til den empiriske forskning ved at sætte sine egne forudsætninger på spil ved at stille nye spørgsmål gennem udvikling af en videnskabelig nysgerrig og innovativ praksis⁹.

Transformation og mønsterbrud

VIA ønsker en transformation fra en traditionel uddannelsesinstitution til en innovativ vidensproducerende institution. Dette kræver organisatorisk opbakning til processen i hele institutionen fra bestyrelse til medarbejder. Nye politiske mål og strategier bør derfor følges op af ledelsesmæssig og politisk beslutningskraft. VIA ønsker at udvikle en intern organisatorisk kapacitet der fremmer en innovativ videnskultur, konstruktiv understøtte ledelse og medarbejdere samt introducere passende incitamentstrukturer.

⁹ Thomas Højrup (1996): Omkring livsformsanalysens udvikling. Museum Tusulanums Forlag, s. 24

Det er EU's ambition, at de højere uddannelsesinstitutioner skal spille en central rolle i forhold til at skabe tættere samarbejde mellem uddannelsessystemet og det omgivende samfund, for at blive i stand til at imødegå den globale udfordring. Medlemslandene i EU opfordres derfor til at fremskynde politiske initiativer der kan implementere videnstrekanten i de enkelte lande.

Dette indebærer konkret at der i VIA udvikles sammenhængende tiltag der kan:

- A) Transformere VIA til en innovativ vidensinstitution med udøvelse af anvendt og innovativ forskning, dvs. udvikling af en videns- og forskningstrategi for VIA
- B) Udvikle VIAs uddannelser frem mod realisering af videntrekantens målsætninger, dvs. en ledelses- og uddannelsesstrategi
- C) Sikre tilstrækkelig økonomisk fundament for processen, dvs. klare prioriteringer
- D) Skabe videnscirkulation og kapacitetsopbygning i en innovativ kultur, dvs. skabe rum for udfoldelse af faglighed, originalitet og kreativitet i opgaveløsningen

Om den europæiske dagsorden: behovet for innovative uddannelser og erhverv

Professionelt arbejde adskiller sig principielt fra lægmandens arbejde ved at det baserer sig på faglige metoder og principper og dermed også et givent vidensgrundlag. Denne viden kan være udtryk for en kompetence der er baseret på praktisk erfaring, og/eller en teoretisk indsigt erhvervet via skolastisk undervisning. To begreber har karakteriseret diskursen i de mellemlange videregående uddannelser, nemlig begreberne om **teori** og **praksis** samt

deres indbyrdes relation. Der er publiceret en mængde litteratur om emnet, som samlet set illustrerer mangfoldigheden indenfor den pædagogiske forskning.

Her vil vi nøjes med en enkel fremstilling, nemlig at skelne kategorialt mellem *abstrakt/begrebslig virksomhed* (håndtering og udvikling af teorier), på den ene side, og *praktisk virksomhed* (håndtering af ting og mennesker) på den anden side, vel vidende, at dette åbner op for behov for en nuancering. Spændet mellem de to perspektiver optræder med forskellig vægt og forskellig didaktisk organisering i uddannelsessystemet: *Såvel* de mellemlange videregående uddannelser til lærer, pædagog, ingeniør, sygeplejerske mf. *som* de klassiske akademiske professioner har elementer af praktisk øvelse, laboratoriearbejde, klinik, erfaringsudveksling osv. i kombination med teoretiske studier.

Praktisk oplæring er kernen i det der traditionelt betegnes som 'mesterlære, dvs. tilegnelse af faglige metoder og teknikker "on the spot". Oplæringen sker sammen med de kyndige fagudøvere, og i form af såkaldte 'ægte' problemstillinger og opgaver. Samtidig med den faglige oplæring tilegnes også fagets eller professionens doxa (professionsocialisering), dvs. de indforståede regler og traditioner der regulerer adfærden internt i professionen såvel som overfor aktører eksternt.

Uddannelsessystemet har som institution historisk og kulturelt vist en bemærkelsesværdig evne til at udvikle en resistens overfor forandringer, forstået på den måde, at uddannelsessystemet nok udvikler sig, men dette med en væsentlig indbygget inert.

*Den skolastiske oplæring i uddannelsessystemet tager sit udgangspunkt i et givet pensum og læseplan, dvs. det der oprindeligt var funderet i fælles sprog, metode og grundbøger. I et sociologisk perspektiv udtrykker dette skolens *reproduktive* funktion, der består i, for det første at oplære eleverne til at kunne 'læse, skrive og regne' (teknisk funktion); for det andet forbereder eleverne til arbejdslivet og dermed en given social mobilitet i samfundet (social funktion) og som det tredje formidler samfundets normer og forestillinger som indpodning af vilkårlige systemer af mening og betydning (ideologisk funktion)¹⁰.*

Skolens såvel som mesterlærens reproduktive funktion er således karakteriseret ved et element af *imitation*, dvs. gentagelse og gengivelse. Uddannelsessystemet har som institution historisk og kulturelt vist en bemærkelsesværdig evne til at udvikle en resistens overfor forandringer, forstået på den måde, at uddannelsessystemet nok udvikler sig, men dette med en væsentlig indbygget inert.

Uddannelsessystemets imitative funktion er derfor en af de største udfordringer til samfundet som sådan. Imitation indebærer at man former sin genstand efter en kliché, dvs. former givne elementer efter en skabelon. En sådan proces kan derfor relativt enkelt organiseres efter bureaukratiske principper for god forvaltning,

beslutningstagning og evaluering, ligesom de producerede elementer (læs: uddannelsesydelser) kan sammenlignes og vurderes (karakterer) og efterfølgende udveksles på et givent marked for uddannelseskapital. (Det er bl.a. indikatorer på dette som VIA måles på i Udviklingskontrakten med ministeriet.)

På samme måde som den industrielle produktion er også uddannelseskapitalen i europæisk sammenhæng under et stort pres. Franz van Vught har på EU's vegne udtalt, at "Innovation is seen as a crucial response to the global economic crisis, and higher education and research institutions are assumed to be major actors in finding effective answers to the crisis"¹¹.

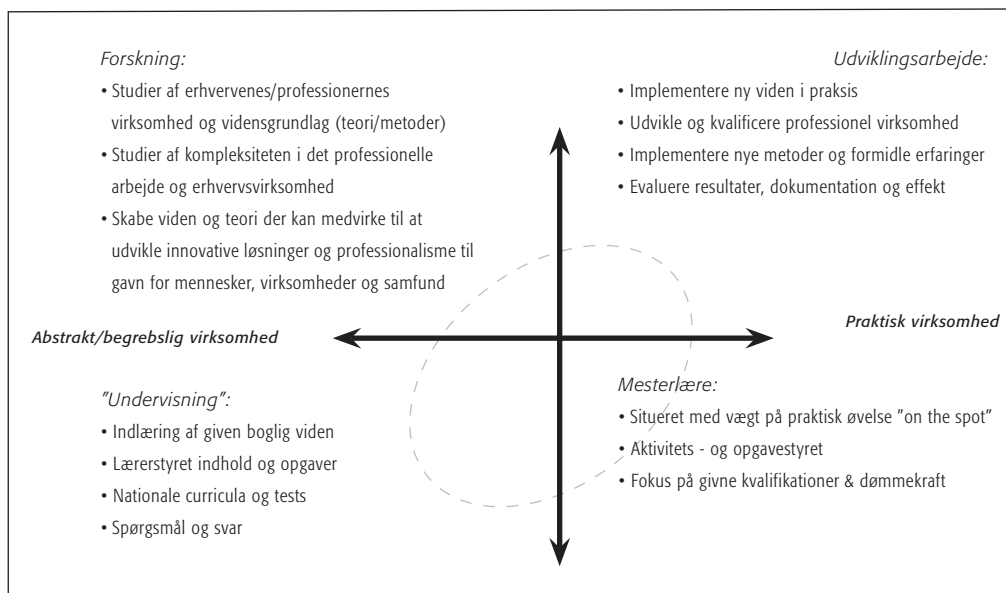
Lissabon-processens mål fra år 2000 om at forny europæisk uddannelsespolitik og implementere en gennemgribende innovativ platform for uddannelse og forskning i Europa har lidt skibbrud. Derfor varslede EU-kommissionen i 2005, at der var behov for nye nødvendige tiltag i forhold til den globale konkurrenceevne. Kommissionens udmelding var bl.a. at: "Knowledge and innovation are the... heart of European growth [...] Public authorities at all levels in the Member States must work to support innovation, making a reality of our vision of a knowledge society [...] More investment by both the public and the private sector spending on research and development [is needed]. [...] the Union must ensure

¹⁰ Pierre Bourdieu & Jean Claude Passeron (2006): Reproduktionen: Bidrag til en teori om undervisningssystemet. København: Reitzels forlag

¹¹ Frans van Vught (2009): The EU Innovation Agenda: Challenges for European Higher Education and Research. University of Twente, the Netherlands.

Model 5:

Innovation: Produktion af viden

Imitation: Reproduktion af viden

Model 5: Modellen har til formål at skitsere dimensionernes spændvidde, ikke udrede eller teoretisk definere professionsforskning eller anvendt forskning.

that our universities can compete with the best in the world ..."¹². Budskabet er tydeligt: Europa mister globale konkurrenceevne og den europæiske uddannelsessektor, der er udset til at være drivkraften heri, taber terræn.

En omstilling af den europæiske uddannelsespolitik kræver iflg. Franz van Vught mindre statsstyring og større autonomi til universiteterne så de kan udvikle en innovativ platform for deres forskning og uddannelse til gavn for europæiske erhverv og virksomheders konkurrenceevne.

Man kan derfor opstille følgende enkle model der beskriver fire dimensioner i vidensgrundlaget i erhvervs- og professionsuddannelserne. Ellipsen og dens form illustrerer hvordan man kan tænke **komposition** og **relation** mellem de fire virksomhedsformer,

som selvfølgelig tager sig forskelligt ud fra uddannelse til uddannelse.

Uddannelserne i professionshøjskolerne har historisk erfaringer med undervisning, mesterlære/praktik samt udviklingsarbejde. Udviklingen og udfordringen er aktuelt placeret i det fjerde felt, dvs. en stringent videnskabelig virksomhed kombineret med et nysgerrigt, udforskende og innovativt perspektiv. Udfordringen for professionshøjskolerne er at udvikle en platform for produktion af viden der både betjener sig af analytiske teorier og metoder, og bidrager til udvikling og indsigt, kreative problemløsninger til gavn for mennesker, virksomheder og samfund.

¹² European Commission (2005): Working Together for Growth and Jobs: A New Start for the Lisbon Strategy, Brussels.

Konklusion: Udfordringen til samfundet og udfordringen til VIA

Begrebet om innovation er centralt i forhold til udviklingen af den offentlige sektor og velfærdsstaten. Imidlertid er det begrebsligt ikke karakteriseret ved sin klarhed og der er særlig i forhold til mere klassiske forskningspositioner en velbegrunnet tvivl overfor innovation som en særlig vidensform. Der er således god grund til at forholde sig skeptisk overfor en ukritisk og vilkårlig anvendelse af begrebet. Når det alligevel anvendes her, skyldes det et ønske om, som angivet ovenfor, at søge 'rødderne' i begrebet og herfra udvikle en original forståelse som integrerer vidensproduktion på et refleksivt grundlag, dvs. også baseret på analytisk tænkning og et nysgerrigt blik, og dermed også forandringens mulighed.

Videnskab handler om at skabe viden, dvs. konstruere viden gennem en søgende og kreativ proces. Videnskaben udvikler sig

gennem kontinuitet og brud siger Gaston Bachelard: "... en forhindring er noget, som en bevægelse støder imod, noget, som standser en fremdrift. Det er samtidig det, der giver bevægelsen opspring, det, der fornyer fremdriften. En forhindring er både barriere og 'springbræt', kunne man sige. At omforme barrierer til afsætsramper er at komme videre, gøre fremskridt i den videnskabelige forskning eller i det digteriske kompositionsarbejde"¹³. Den videnskabelige viden er således ikke givet i sig selv, den kan ikke findes gennem ophobning af data – den videnskabelige viden skal opfindes, dvs. konstrueres gennem brud med hverdagsbegreber og eksempelvis ministerielle termer. Viden skabes som ratio, dvs. fornuftens konfrontation med det objekt der studeres. Hermed kan man tale om videnskab og forskning som en både strikt refleksiv og kreativ proces – en proces som i sin originalitet har et innovativt perspektiv.

¹³ Bachelard, Gaston (1976): *Nej'ets filosofi*. København, Vinten, s 12-13

